

BİR HİBRİT SAVAŞ YÖNTEMİ OLARAK TERÖR VE SURİYE İÇ SAVAŞI

Osman AĞIR¹
Meram TATLI²

ÖZET

Ulus devletlerin oluşumundan Soğuk Savaş'ın sonuna kadar geçen dönemde konvansiyonel savaşlar esas savaş biçimi olarak karşımıza çıkarken, Soğuk Savaş sonrası dönemde iki kutuplu yapının ortadan kalkması ve gelişen savaş teknolojileri nedeniyle konvansiyonel savaşların yıkıcı etkilerinin devletler tarafından göze alınamaması vb. nedenlerle savaş yöntemlerinde önemli değişim ve dönüşümler yaşanmış; birçok yöntemin bir arada kullanılarak düşmanın zayıf düşürülmesine odaklanan "Hibrit Savaş" yeni savaş yöntemi olarak ön plana çıkmıştır. Hibrit savaşın uygulanmasında konvansiyonel olmayan taktiklerin kullanılması en çok terör faaliyetleri ile ilişkilendirilmektedir. Arap Baharı sürecine bağlı olarak Suriye'de başlayan iç savaşa çok geçmeden birçok devlet ve devlet dışı aktör müdahil olmuştur. Farklı hedeflere sahip olan devletler ve terör örgütleri Suriye'de hibrit savaş yöntemleri ile birbirine üstünlük kurma mücadelesine girişmişlerdir. Sınırsız bir muhalefet ve çok sayıda yabancı istihbarat ajanı tarafından kuşatılan Suriye' de IŞİD/DAEŞ ve PYD/YPG/PKK gibi terör örgütleri, çeşitli diğer milisler, paramiliterler, isyancılar ve yardımcı aktörler savaşta kilit oyuncular haline gelmişlerdir.

Buradan yola çıkılarak hazırlanan bu çalışmanın temel amacı bir hibrit savaş uygulaması olan terör örgütlerinin Suriye iç savaşına etkilerinin ele alınmasıdır. Küresel ve bölgesel aktörlerin Suriye'de politik amaçlarına ulaşmak için terör örgütlerini araçsallaştırdıkları denencesine dayalı olarak hazırlanan çalışmada Suriye krizi ele alınmış ve bu vakalar üzerinden terör faaliyetlerinin hibrit savaş ile ilişkiselliği sorgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hibrit Savaş, Terör, Suriye, Arap Baharı.

Araştırma Makalesi - 24.09.2020 Kabul Tarihi:02.12.2020

Ağır, O. Ve Tatlı, M. (2020) "Bir Hibrit Savaş Yöntemi Olarak Terör Ve Suriye İç Savaşı"
Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AKSOS), sayı 8, s. 35-56.

1 Doç. Dr. İnönü Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi,
Malatya/Türkiye, E-Posta: osmanagir@hotmail.com, Orcid:0000-0002-1087-0478.

2 Ömer Halisdemir Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Avrasya Araştırmaları
Bilim Dalı Doktora Öğrencisi, Niğde/Türkiye, E-Posta: tatlimeram@gmail.com,
Orcid: 0000-0002-4373-5096.

TERROR AS A HYBRID WAR METHOD AND SYRIA CIVIL WAR

ABSTRACT

War is defined as a phenomenon that has many different dynamics that have been going on since the day that human beings existed and has undergone temporal changes. Hybrid warfare is defined as a causal mode of conflict taking place in very threatening environments in which states and non-state actors interact (both secretly and explicitly) using a mix of regular and irregular warfare combat tactics. Terrorism is one of the most important constituent elements of the hybrid warfare. Syria is a particularly anarchic hybrid warfare, which includes an extensive network that changes relations between states, terrorists and their proxies, each with different goals. Suddenly, as the region's political and strategic picture changed, terrorists such as IŞİD / DEAŞ and the PYD / YPG / PKK, various other militias, paramilitaries, rebels and co-actors became key players in the war.

In this study, the Syrian civil war was examined through the concept of hybrid war and terrorism. The effects of the changes after the Arab Spring in Syria were examined. In this context, the Syrian crisis has been handled in this study and the relation of terrorist activities with hybrid war has been questioned through these cases.

Keywords: Hybrid War, Terror, Syria, Arab Spring.

1. GİRİŞ

Savaş, psikolojik, fiziksel ve bilişsel faaliyetlerin tümünü kapsayan bir olgudur. Birçok kavramda olduğu gibi savaş, kişilerde kavrama ile anlama hususunda farklılıklar gösterdiği için birden fazla tanımı mevcuttur. Bir bakıma savaş, pek çok farklı etkileşimin birleşimidir. Savaş kavramının değişimi ile ilgili tanımlamaların çokluğu, geleneksel olarak varlığını gösteren savaş algısı ile modern ve devlet dışı aktörlerin içinde bulunduğu savaş algısı arasında farklılık gözetmeye dayanmaktadır. Bu göreceli kavram, küresel alanda yaşanan değişimle birlikte evrilmektedir. Ulus devletlerin oluşumundan Soğuk Savaş sonuna kadar geçen dönemde konvansiyonel savaşlar esas savaş biçimi olarak karşımıza çıkmışken, Soğuk Savaş sonrası dönemde iki kutuplu yapının ortadan kalkmasıyla savaşların niteliklerinde önemli değişim yaşanmıştır. Bu dönemde ulus-devletlerin elinde bulunan savaş gücü devlet dışı aktörlerin ortaya çıkmasıyla birlikte etkisini azaltmış ve küresel alanda güvenlik algısında değişiklikler olmasına neden olmuştur. Dünya da teknolojik gelişmelerin yaşanması ve bilgi devriminin gerçekleşmesiyle birlikte, toplumlar daha önce hiç karşılaşmadığı bir değişim sürecine girmiştir. Bu değişim küreselleşme olgusu etrafında biçimlenmiştir. Bu olgu, kavramsal-ampirik yaşamımızdaki hemen hemen her şeyi etkilemiş ve savaş kavramı bunun bir istisnası olmamıştır. Küreselleşmeyle birlikte yeni güvenlik anlayışı oluşmuş ve hibrit savaş, siber savaş, elektronik savaş, vekâlet savaşı ve bilgi savaşı kavramları literatürde yer edinmeye başlamıştır.

Bu kavramlardan biri olan “hibrit savaş” kavramı ilk defa 1998’de Robert Walker tarafından yazılan “SPEC FI: United States Navy and Special Operations” isimli akademik çalışmada kullanılmıştır. Hibrit’in kelime anlamı, köken veya bileşim bakımından

heterojen olgu olarak tanımlanmıştır. Hibrit savaş, devletlerin ve devlet dışı aktörlerin amaçlar için düzenli ve düzensiz mücadele taktiklerinin bir karışımını kullanarak (hem gizli hem de açıkça) etkileşime girdiği çok tehditli ortamlarda gerçekleşen nedensel bir çatışma modu olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda, hibrit savaşın en belirgin özelliği, düzensiz savaş taktikleri ve yüksek teknolojinin birleşimidir. Hibrit savaş, sadece devlet dışı aktörlerle sınırlı kalmamış, aynı zamanda geleneksel olarak diğer devletler tarafından daha güçlü durumlara karşı kullanılmıştır (Korybko, 2015, s.55-56). Hibrit savaşın “hibrit” olarak kabul edilmesinin nedeni, hem askeri hem de askeri olmayan yaklaşımların birlikte kullanılmış olmasıdır. Günümüzün farklılaşmış algıları ve simetrik araçlarla asimetrik araçların birlikte kullanıldığı hızlı teknolojik gelişmelerle ortaya çıkan “hibrit savaş” kavramı, askeri düşüncede yeni yaklaşımlara yol açmaktadır. Hibrit savaşın uygulanmasında konvansiyonel olmayan taktiklerin kullanılması en çok terör faaliyetleri ile ilişkilendirilmektedir. Terörizm, hibrit savaşın getirdiği zorluğu oluşturan en önemli kurucu unsurlardan biridir. Terörizm, tanınması kolay fakat tanımlaması zor küresel bir olgudur. Genel anlamda terörizm, siyasi değişim arayışında şiddetin veya şiddet tehdidinin kasıtlı olarak yaratılması ve sömürülmesidir (Hoffman, 2006, s.40). Devlet dışı aktörlerin kullanılarak, çoğunlukla devletler tarafından araçsallaştırılarak, rakibin mücadele gücünü ve isteğini azaltma hatta ortadan kaldırma amacını taşıyan hibrit savaşta, terörizmin bir yöntem olarak kullanıldığı sıklıkla görülmektedir.

Aralık 2010’da Arap dünyasını etkisi altına alan Arap Baharı, gerçekleştirilen protesto ve gösteriler ile ülkelerde (Tunus, Mısır, Libya, Suriye, Yemen, Bahreyn, Ürdün, Fas, Cezayir, Umman, Irak, Kuveyt, Suudi Arabistan ve Sudan) büyük değişimler yaşanmasına neden olmuştur (Salih, 2011, s.184). Demokratikleşme yolunda olumlu bir gelişme olarak gösterilen Arap Baharı, Orta Doğu coğrafyasında istikrarsız bir dönemin başlangıcına sebebiyet vermiş ve toplumların nezdinde farklı ülke topluluklarını da kaosu içine sürüklemiştir. Etnik, dini ve mezhepsel farklılıklar ile iktisadi sıkıntıların da etkisini gösterdiği bu süreç, yaşanan bölgede yeni karmaşıklıklara zemin hazırlarken aynı zaman da bölge dışı devletlerin de Orta Doğu coğrafyasındaki gelişmeleri yönetebileceği veya yönlendirebileceği bir konjonktür haline getirmiştir (Sandıklı ve Semin, 2012). Orta Doğu coğrafyasında yer alan Suriye, Arap Baharı’nın yıkıcı etkisini yaşayan ülkelerden biridir. 2011 yılında Suriye’de Cumhurbaşkanı Beşşar Esad’ın istifasını isteyen göstericiler zamanla etki alanlarını genişleterek büyük bir isyana neden olmuşlardır. Protestolar, cumhurbaşkanına güvenen ve arkasında duranlar ile ona muhalif olan gruplar arasında gerçekleşen çatışma ile kaosa neden olmuş ve ardından yaşanan olaylar zamanla iç savaşa dönüşmüştür (Phillips, 2012, s.38-39). Suriye İç Savaşı’ndaki aktörler devlet dışı aktörler ve devletler olarak iki grupta toplanabilmektedir. Hem devlet dışı aktörler hem de devletler 2011’den beri Suriye’de kaotik bir ortamın oluşmasına neden olmuşlardır. Ancak Suriye’deki kaotik güvenlik durumunu şekillendiren daha çok devlet dışı aktörler olmuştur. Suriye, her biri farklı hedefleri olan devletler, teröristler ve vekilleri arasındaki ilişkileri değiştiren geniş bir ağ içeren özellikle anarşik bir hibrit savaşın yaşandığı bir coğrafyaya dönüşmüş, sınırsız bir muhalefet ve çok sayıda yabancı istihbarat ajanı tarafından kuşatılan Suriye kanlı bir hibrit savaş alanı haline gelmiştir. Aniden, bölgenin siyasi ve stratejik resmi değiştikçe, IŞİD/DAEŞ ve PYD/YPG/PKK gibi teröristler, çeşitli diğer milisler, paramiliterler, isyancılar ve yardımcı aktörler savaşta kilit oyuncular haline gelmiş-getirilmiştir.

Sorunsalı, terör örgütlerinin Suriye iç savaşında etkili bir hibrit savaş yöntemi olarak kullanılıp kullanılmadığı olan bu çalışma, küresel ve bölgesel aktörlerin Suriye'de politik amaçlarına ulaşmak için terör örgütlerini araçsallaştırdıkları denencesine dayalı olarak hazırlanmıştır. Çalışmada Suriye krizi ele alınmış ve bu vakalar üzerinden terör faaliyetlerinin hibrit savaş ile ilişkiselliği sorgulanmıştır.

2. HİBRİT SAVAŞ VE TERÖR KAVRAMLARI

Clausewitz' in teorisinin özünde savaş, kişinin siyasi iradesini düşmana dayatmak için farklı yollarla gerçekleştirilen politik ilişkinin devamı olarak görülmektedir. Bu yüzden savaş politikanın bir parçasıdır ya da savaş politikanın kendisinden kaynaklanırsa, politika savaşın karakterini belirlemektedir. Savaş düşmanımızı irademizi yapmaya zorlamak için kullanılan bir güç eylemidir. Clausewitz, savaşın ana amacını siyasi nesneye ulaşmak olarak tanımlamaktadır (Clausewitz, 2008, s.13). Bir bakıma politik hedefin sınırları Clausewitz' in teorisinin belirleyicisidir. Savaşın düello olarak kabul edildiği düşünüldüğünde, düşmanların sınırlı politik hedefleri, askeri zaferin iradesini kararlı bir şekilde etkileyerek gerçekleşmesini sağlamaktadır. Bu nedenle, düşmanın siyasi sınırlarını ölçmek zordur çünkü bu sınırlar savaşın gidişatını belirlemektedir. Dolayısıyla savaş siyasetten ayrılamaz; aksine, siyasetin tam olarak sürekliliğini sağlamaktadır. Böylece, savaşın çeşitli hedefleri farklı biçimlerle birleştirilmektedir. Ana hedefi düşman bölgesini fethetmek olduğundan, savaş alanında düşmanı yenmek doğrudan savaş olarak kabul edilirken, diğer savaş biçimi de düşmanın kuvvetlerini tüketerek silahsızlandırmayı amaçlamaktadır (Gray, 2007, s.21-23). Clausewitz, savaşın doğasında karmaşıklığa yol açan çok taraflı ve etkileşimli eylemlerin bir kombinasyonu olduğunu savunmaktadır (Clausewitz, 2008, s.15-18). 21. yüzyılda küreselleşmenin etkisiyle birlikte savaşların farklılaştığı gözlemlenmiş ve uluslararası sisteme odaklanan yeni tip savaşların öne çıktığı görülmektedir. Dolayısıyla, çatışmaların sürekliliği doğrudan veya dolaylı olarak savaşın doğasını yeniden oluşturmaktadır. Bu amaçla, savaşın teknolojik özelliklerinin ve küresel ekonomik sistemin dönüşümü ile birlikte, savaşın artık bir devlet meselesi olmadığını kanıtlamaktadır. Mary Kaldor, yeni savaşların devletlerarası katılımlar olarak gerçekleşmediğini, ağlar arasında kavgalar olarak meydana geldiğini savunmaktadır (Kaldor, 2010, s.277). Fikirler ve teknolojiler tarih boyunca değişim yarattıkça, insanların savaşı yönetme biçimleri de buna göre değişiklik göstermiştir. Bu sürekli değişim hali, son zamanlarda Sovyetler Birliği'nin çöküşünün iki kutuplu bir dünyayı sona erdirdiği büyük bir jeopolitik değişimle hızlanmıştır.

Ulus devletlerin oluşumundan Soğuk Savaş sonuna kadar geçen dönemde konvansiyonel savaşlar esas savaş biçimi olarak karşımıza çıkmışken, Soğuk Savaş sonrası dönemde iki kutuplu yapının ortadan kalkmasıyla meydana gelen savaşların niteliklerinde önemli değişim yaşanmıştır. Bu dönemde ulus-devletlerin elinde bulunan savaş gücü, devlet dışı aktörlerin ortaya çıkmasıyla birlikte etkisini azaltmış ve küresel alanda güvenlik algısında değişiklikler olmasına neden olmuştur. Bu değişim küreselleşme olgusu etrafında biçimlenmiştir. Bu olgu, kavramsal-ampirik yaşamımızdaki hemen hemen her şeyi etkilemiş ve savaş kavramı bunun bir istisnası olmamıştır. Küreselleşmeyle birlikte yeni güvenlik anlayışı oluşmuş, iletişim araçları yaygınlaşmış bununla birlikte hibrit savaş, siber savaş, elektronik savaş, vekâlet savaş ve bilgi savaşı kavramları literatürde yer edinmeye başlamıştır (Korybko ve Acedo, 2017).

Bu kavramlardan biri olan hibrit savaş kavramı ilk defa 1998'de Robert Walker tarafından yazılan "SPEC FI: United States Navy and Special Operations" isimli akademik çalışmada kullanılmıştır. Walker'a göre hibrit savaş, özel ve konvansiyonel savaş arasındaki boşluklardan faydalanarak oluşan bir savaş türüdür. Bu tür bir savaşın hem özel hem de geleneksel savaş özelliklerine sahip olduğunu belirtmiş ve hibrit savaşın oluşabilmesi için hibrit gücün de aktörler tarafından sağlanmasının önemi vurgulanmıştır (Walker, 1998, s.4-5). Bu kavram hakkında farklı düşünürler tarafından çeşitli değerlendirmeler yapılmıştır. Bu düşünürler arasında Frank Hoffman ve William Nemeth hibrit savaş hakkında gerçekleştirdikleri çalışmalarla öne çıkmışlardır. Frank Hoffman tarafından tanımlanan "hibrit savaş" kavramı, farklı savaş türlerinin aynı anda mevcut koşullarda en uygun şekilde kullanıldığı bir savaş türünü yansıtmıştır. Hoffman, gelecekte, konvansiyonel kuvvetlerin, düzensiz savaşların, terörist grupların ve suç örgütlerinin aynı operasyon alanında yer alacağını savunmuştur (Hoffman, 2007, s.15). Bu bağlamda, hibrit savaşın en belirgin özelliği, düzensiz savaş taktiklerinin görüldüğü ve modern teknolojinin kullanıldığı bir birleşim olmasıdır. Hibrit savaşın sadece devlet dışı aktörlerle sınırlı kalmayacağı, gelecekte geleneksel olarak da diğer devletler tarafından daha güçlü durumlara karşı kullanılabilceği öngörülmüştür. Hibrit savaş fikrinin; nispeten zayıf rakiplere, devlet dışı aktörlere, büyük ölçüde teknolojik ve sayısal olarak üstün askerlere karşı başarısı açıklanabilen uygun bir analitik yapı olduğu görülmektedir. Bir bakıma askeri operasyonel yaklaşımı özetleyen bir kavramdır. William J. Nemeth hibrit savaş kavramının yalnızca sivil ve askeri oluşumlar arasındaki birliktelikle değil, aynı zamanda modern ve geleneksel değerlerin, sosyal eylemlerin, toplumsal birlikteliğin bütünlüşmesiyle tanımlanabileceğini belirtmiştir. Hibrit savaşın, teknolojinin gelişmesiyle birlikte dünyada daha yaygın hale gelebileceğini ön görmüştür. Hibrit savaş yöntemini uygulayan devletin, her zaman galip gelme özelliğine sahip olduğunu söylemiştir (Nemeth, 2002, s.3-4). Bu savaş geleneksel yöntemleri göz önünde bulundurarak aynı zamanda hem modern teknolojiyi hem de modern seferberlik yöntemlerini kullanmaktadır. McCuen, hibrit savaşların simetrik ve asimetric koşulların kombinasyonundan oluştuğunu söylemiştir. Hibrit savaşın sadece fiziksel olmadığını belirtmiş, aynı zamanda savaş bölgesinde yaşayan yerli nüfusun kontrolü, desteği, müdahale eden ulusların iç cephelerinin desteği ve uluslararası toplumun desteği için daha geniş bir mücadele alanı olduğunu ifade etmiştir (McCuen, 2008, s.108). Bu savaş planlı eylemlerin hedefine uygun olarak bir yandan devletlerin politik gayelerini yerine getirirken bir yandan da modern uluslararası hukuk tarafından konulan müeyyidelerden imtina etmektedir. Bu boyutuyla incelendiğinde Birleşmiş Milletler sistemi ile beraber oluşturulan güç kullanma yasağının delinmesine sebep olmaktadır. Genel anlamda hibrit savaş (Fridman, 2018, s.16-17);

- a) Stratejik, operasyonel ve taktiksel düzeyde konvansiyonel ve konvansiyonel olmayan kuvvetlerin eşzamanlı kullanımı,
- b) Geleneksel ve asimetric taktiklerin (terörizm dâhil) ve operasyonların kullanılması,
- c) Elektronik veya siber operasyonlar, bilgilendirme kampanyaları ve ekonomik baskı gibi askeri olmayan araçların dâhil edilmesi,
- d) Hedef (ler) e ulaşmak için bir savaş alanı içindeki tüm yeteneklerin kullanılmasını içermektedir.

Hibrit savaş, belirsiz bir şekilde bağlantılı unsurların bir yapısı gibi görünmektedir. Ama parçalar bir bütünü parçasını oluşturmaktadır. Bu anlaşılabilir bir doğaçlama dizisi şeklinde ilerlemektedir ve çeşitli cepheler boyunca farklı eylemler gibi görünen bir savaştır. Hibrit terimi heterojen bir şeyi ifade etmektedir. Askeri ve sivil arasındaki ayrımın bulanıklaştırılmasını ima etmektedir (Wijk, 2012, s.358). Hibrit savaş aşağıdakilerle karakterize edilmektedir (Scharre, 2012, s.76):

Askeri güç, teknoloji, suç faaliyeti, terörizm, ekonomik ve finansal baskılar, insani ve dini araçlar, istihbarat, sabotaj, dezenformasyon gibi geniş bir araç yelpazesi, tüm savaş yelpazesinde - geleneksel, düzensiz ve / veya felaket.

Esnek bir strateji bağlamında yürütülen gizli yaklaşım ve yıkıcı kapasite.

Milisler, ulus ötesi suç grupları veya terörist ağlar gibi çoğunlukla bir veya birkaç devlet tarafından desteklenen devlet dışı aktörlerin bir sponsor-müşteri veya vekil ilişkisi yoluyla katılımı. Diğer durumlarda, devletler de gizli ve açık operasyonlar arasındaki çizgileri bulanıklaştırmayı seçtiklerinde kasıtlı olarak "melez" tavırlarda hareket edebilmektedirler.

Sınırsız alan kullanımının etkinleştirilmesi. Karma savaş sadece fiziksel savaş alanı ile sınırlı değildir. Aksine, hibrit aktörler, mümkün olan her alana girmek için her fırsatı değerlendirilmektedir. Buna geleneksel ve modern medya araçları da dâhil edilmektedir. Siyasi yıkım stratejisindeki temel amaç, bir rakibi meşruiyetini birden fazla alanda aşındırarak izole etmek ve zayıflatmaktır. Bu model altında, savaş çeşitli işletim ortamlarında gerçekleşmektedir. Aktörler savaş alanında hem eşzamanlı etkiye sahip hem de asimetrik taktik ve tekniklerle donatılmıştır (Deep, 2015).

Hibrit taktiklerin çeşitliliği, kullanılan araç yelpazesinin ardındaki bir düzeni maskeleymektedir (Racz, 2015, s.19). Her türlü savaş teknik ve taktığının uygulandığı hibrit savaşı harp alanının boyutları ile sınırlandırmanın mümkün olmayacağı belirtilmiştir. Yani harekât sahası sınırsızdır. Bazı düşünürlere göre dördüncü nesil savaş, bazılarında göre ise, kirli bir savaş olarak nitelendirilmektedir (Yılmaz, 2019, s.75). Hibrit savaşta hedef alınan ülkenin sadece askeri yeterliliğine bakılmamaktadır, özellikle toplumsal sorunların (etnik gerilimler, zayıf ve yozlaşmış kurumlar, ekonomik enerji bağımlılık / vb.) varlığına dikkat edilmektedir. Hedeflenen ülkenin zayıflıklarına dayanarak hibrit savaş, düzensiz ve belirsiz savaşlar yoluyla terörizmden medya propagandasına kadar çeşitli eylemleri kullanmaktadır. Güçlü kurumları olmayan, devlete karşı serbest ve hatta düşmanlık besleyen vatandaşları olan, ekonomik olarak potansiyel düşmanlara bağımlı olan zayıf bir devlet, hibrit savaşın favori hedefidir. Hibrit savaş devleti istikrarsızlaştırmakta ve toplum yapısında kutuplaşmaya neden olmaktadır (Neag, 2016, s.18-19). Hibrit savaşın asıl amacı, harp ilan etmeden, hedef ülke hükümetini devirmek, hedef alınan ülkede çıkarlara uygun olan yeni bir hükümetin kurulmasını sağlamaktır (Yılmaz, 2019, s.75).

Terörizm, hibrit savaşın getirdiği zorluğu oluşturan en önemli kurucu unsurlardan biridir. Terörizm, tanınması kolay fakat tanımlaması zor küresel bir olgudur. Bir ulus devletin temsilcilerine askeri olmayan, devlete bağlı olmayan bir kuruluş tarafından yapılan herhangi bir saldırı terör olarak nitelendirilmektedir (Keir, 2016, s.14). Terör,

bir örgütün nesnel, öznel ve bir devlet aktörünün öncelikleri göz önüne alındığında tipolojiye odaklanmaktadır. Schneckener'in tipolojisine göre, teröristler sosyal devrimci, milliyetçi veya dini ideolojilere dayanan siyasi hedeflere ulaşmak için toplumlarda panik ve korku yaymayı amaçlamaktadır. Tipolojide, tanım olarak bir kuruluşun en önemli çekim gücüne sahip olan şeyin kuruluşun ideolojisi olduğu vurgulanmıştır (Schneckener, 2017). Hedefler ve ideoloji, özellikle kararlı bir liderlik tarafından yönlendirildiğinde, birbirlerini desteklemektedir. Ancak, fiili sonuçlar normalde kuruluşun programında gizlidir. Terörizm, mevcut literatürde, temel olarak siyasal amaç, korku yaratma, şiddet tehdidi, sosyal, bilgilendirici ve fiziksel çevrede mevcut parametrelere odaklanmaktadır. Birçok analist terörizmi varsaydıkları terörist örgütlerin belirgin amacına odaklanarak, politik-ideolojik amaçlar için kurbanlarına, genel psikolojik bunalım hissi vermek veya yaymak olduğunu karakterize etmeye çalışmaktadır. Terörizm bu açıdan basitçe belirli hedeflerin gerçekleştirilmesi için en uygun araç olarak görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında, teröristlerin elde etmek istediği hedeflere terörize yollarla ulaştığı anlaşılmaktadır. Tanınması kolay olan bu kavramın insanlar açısından tanımlanması zorlaşmıştır ve genel anlamda terör korkutma, etki ve zorlama kavramları ile bütünleştirilmiştir (Schmid ve Jongman, 1988).

Enders ve Sandler (2002, s.145-146) için terörizm, genellikle politika yapmayla doğrudan ilgili olmayan büyük bir kitlenin sindirilmesi yoluyla uluslararası grupların politik, dini veya ideolojik bir hedef elde etmek için yabancı uluslararası şiddet veya vahşetin kasıtlı kullanımı veya tehdididir. Kavram, genellikle bir izleyici kitlesini etkilemeyi amaçlayan, ulus altı gruplar veya gizli ajanlar tarafından savaş dışı hedeflere karşı yürütülen politik olarak motive edilmiş şiddet olarak tanımlanmaktadır. Chomsky (2001, s.19) terörizmi, politik, dini veya diğer amaçlara ulaşmak için nüfusa yönelik zorlayıcı araçların kullanılması olarak betimlemiştir. Terörizm, mevcut rejimde rutin olarak çalışan siyasi mücadele biçimlerinin dışında kalan araçları kullanarak tehditlere ve düşmanlara yönelik şiddete asimetric olarak yerleştirilmesidir (Tilly, 2004, s.5). Terörizm, sınırlı (ölümcül olmasına rağmen), sembolik (son derece gerçek olmasına rağmen) ve rasyonelleştirilmiş (makul olmasa da) bir uluslararası şiddet biçimidir. Dünyanın dört bir yanındaki bilim adamları, terminoloji labirentine karışmış ve farklı görüşler dile getirmişlerdir. Bunlar arasında en çok kabul gören tanım Yonah Alexander tarafından sunulan tanımdır. Yonah, terörizmi şöyle tanımlamaktadır; siyasi hedeflere ulaşmak amacıyla sindirmek veya genel yaygın korku yaratmak için rastgele sivil hedeflere karşı şiddet kullanılmasıdır (Alexander, 1987, s.213-215). İsyan ve terörizm genel olarak benzer hedeflere sahiptir, ancak isyan devlet sisteminde kısmen veya tamamen devrimci bir değişim aramaktadır. Öte yandan terörizm, otoriteyi devlet politikasının belirli alanında sınırlı değişikliklere sahip olmaya zorlamaktadır ya da devleti statükoyu korumak amacıyla toplumu baskılamak için desteklemektedir. Örgütsel bir programın stratejisi aynı zamanda isyan ve terörizm açısından da farklılık göstermektedir; isyan askeri, ekonomik, fizyolojik ve politik olarak otoritenin tamamen çökmesini amaçlamaktadır. Dolayısıyla terörizm, otoriteyi ve insanları terörize etme stratejisini izlemektedir. Bu iki kavramın motivasyonel karakterleri politiktir. Terörün belirli bölgelerde kendisini sınırlama arzusu yokken, isyanın toprak sınırı vardır. Oryantasyonda isyan, kitlesel nüfusu seferber etmek için insanlara odaklanırken terörizm esas olarak düşmana odaklanmaktadır. Terörizm psikolojik olarak (gizli) hareket ederken isyan, fiziksel öznelliğe (açıklık) odaklanmaktadır. İsyan ve terörizmi etkileyen karakterin hepsi de

diğer tüm karakterler arasında yakın bir ilişkiye sahiptir. Ayaklanmanın çoğunlukla yerel ve bölgesel topraklarda yer almasına karşın, terörizm sınırsız yerel, bölgesel ve küresel (uluslararası) etkiye neden olabilmektedir (Schmid ve Jongman, 1988).

Hibrit savaşın asıl amacı, hedeflenen bir transit devlet içindeki dış kaynaklı kıskırtıcı kimlik çatışmalarını (etnik, dini, bölgesel, politik vb.) kullanarak bu devletin stratejilerini ve çok kutuplu ulus ötesi bağlantı projelerini bozmaktır (Korybko, 2016). Başka bir ifadeyle hibrit savaş, dışarıdan kıskırtılarak somut jeo-ekonomik çıkarları sabote etmeye dayanan asimetrik çatışma türünü temsil etmektedir.

Günümüzde, teknolojik gelişmeler sonucu savaş araç-gereçlerinin yıkıcı etkilerinin artması ve büyük ekonomik kayıplar yaşanma olasılığı, büyük devletlerin kendi aralarında veya küçük devletlere karşı konvansiyonel savaş yöntemlerini kullanma olasılığını azaltmıştır. Yeni dönemde, özellikle büyük devletler, siyasi veya ekonomik hedeflerine ulaşmak için daha az maliyetli olan ve kendilerini doğrudan etkilemeyen karma bir savaş yöntemini tercih etmektedirler. Etnik, dini ve mezhepsel farklılıkların kullanılarak hedef ülkede kaos ortamının oluşturulması, taşeron terör örgütlerinin kullanılması, hedef ülkenin ekonomik araçlarla zayıflatılması vb. yöntemlerden oluşan hibrit savaş uygulamalarına dünyanın değişik bölgelerinde rastlamak mümkündür (Tilly, 2004, s.5).

Hibrit savaş olgusunun harp ortamında kullandığı birçok unsur vardır. Bu unsurlar hedeflenen devletin veya bölgenin analizi yapıldıktan sonra aşamalı olarak uygulanmaktadır. Terör gruplarının çeşitliliği ve faaliyetlerinin artışı hem devletlerde çok ciddi sorunlara yol açmakta hem de devletin bölünmesine/parçalanmasına sebebiyet vermektedir. Hibrit savaşın temel unsurlarından biri olan terör farklı ülkelerde hedeflenen amaçları gerçekleştirmek için kullanılmaktadır. Terör unsuru genel anlamda istenilen hedefi kesin olarak elde etmeyi sağlamak ve hedeflenen aktör açısından durdurulması zor bir güç olarak görülmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde hibrit savaşın en önemli unsurları arasında yer alan terör, uluslararası alanda hegemon olmaya çalışan aktörlerin hedeflenen ülkeye karşı kullandığı yöntemlerin başında gelmektedir. Suriye iç savaşı özelinde değerlendirildiğinde ise, Suriye'de ve Orta Doğu bölgesinde etkinliğini artırmayı amaçlayan; ancak çeşitli nedenlerle sahada doğrudan yer almayan ülkelerin özellikle terör örgütlerinden faydalanarak sahadaki etki alanlarını güçlendirmeye çalıştıkları görülmektedir. Sahada aktif olarak bulunan terör örgütlerinin hangi devletin çıkarına hareket ettiğinin çoğunlukla biliniyor olması ise ironik bir durumdur.

3. SURİYE İÇ SAVAŞINDA ARAÇSALLAŞTIRILAN TERÖR ÖRGÜTLERİ VE FAALİYETLERİ

Avrupa ve Asya bölgesinde birçok kadim imparatorluklara ev sahipliği yapmış olan Suriye, Bereketli Hilal'in üzerinde sahip olduğu konumuyla, kültürel zenginliğiyle ve kadim geçmişi yaşatan saklı şehirleriyle Orta Doğu coğrafyasında önemli bir konuma sahiptir (Mark, 2018). Güneybatı Asya'da, Akdeniz'in doğu ucunda yer alan Suriye, zengin yer altı kaynaklarının geçiş güzergâhı üzerinde bulunması, Ürdün ve Lübnan üzerindeki etkisi ile Filistin-İsrail çatışmasına yaklaşımından dolayı bölgede çıkarları olan aktörlerin hüküm sürmek istediği bir ülke olarak görülmektedir (Yüce, 2016).

Suriye nüfusu kültürel olarak büyük ölçüde benzer özellikler göstermekle birlikte dini ve etnik olarak büyük bir zenginliğe sahiptir. Suriye'nin yaklaşık yüzde 90'ı Arap, yüzde 9'u Kürt ve yüzde 1'i Ermeniler, Çerkezler ve Türkmenlerden oluşmaktadır. Arapça, ülkenin resmi ve ana dilidir. Toplam nüfusun yaklaşık yüzde 70'ini oluşturan Sünni Müslümanlar da en kalabalık mezhepsel grubu oluşturmaktadır. Etnik ve dini farklılıkların ötesinde bölgedeki aşiret toplulukları arasındaki güçlü ilişkiler hem coğrafi hem de toplumsal olarak ülkede ayrılıklara ve bölünmelere neden olmuştur (Atlioğlu, 2018). Bu nedenler ülkede ulusal birlik, bütünlük ve beraberlik duygusu gibi birleştirici etkenlerin oluşmamasına sebep olmuştur. Ülkede Suriyelilik gibi bir üst kimliğin oluşması mümkün olmamıştır. Toplumun dil olarak kullandığı Arapça hariç, bölgede yaşayan insanların bir ulus olmasını sağlayacak, milli, dini vb. bütünleştirici bir unsurun olmaması millet olma şuurunun oluşmasına da mani olmuştur. Ülkede özellikle Arap olmak, Suriyeli olmaktan daha önemli görülmüştür (Akengin ve Yaşar, 2018).17 Nisan 1946'da bağımsızlığını ilan eden Suriye, uzun yıllar siyasi düzensizliklerin yaşandığı bir ülke olmuştur.

Aralık 2010'da Arap dünyasını etkisi altına alan Arap Baharı, gerçekleştirilen protesto ve gösteriler ile ülkelerde (Tunus, Mısır, Libya, Suriye, Yemen, Bahreyn, Ürdün, Fas, Cezayir, Umman, Irak, Kuveyt, Suudi Arabistan ve Sudan) büyük değişimler yaşanmasına neden olmuştur (Salih, 2011, s.184). Arap Baharı'nın arka planındaki nedenler ülkeden ülkeye farklılık gösterse de genel anlamda, insan hakları ihlalleri, yoksulluk, demokrasi yoksunluğu, ekonomik nedenler, işsizlik, artan gıda fiyatları, gelir dağılımı ve bazı demografik faktörler gibi yerel konulardan oluşmaktadır (Aissa, 2012, s.2-4). Bu ekonomik, sosyolojik, psikolojik ve politik nedenlerin temel sorumlusu olarak Orta Doğu'daki diktatör rejimler sorumlu tutulmuştur. Demokratikleşme yolunda olumlu bir gelişme olarak gösterilen Arap Baharı, Orta Doğu coğrafyasında istikrarsız bir dönemin başlangıcına sebebiyet vermiş ve toplumların nezdinde farklı ülke topluluklarını da kaosun içine sürüklemiştir. Etnik, dini ve mezhepsel farklılıklar ile iktisadi sıkıntuların da etkisini gösterdiği bu süreç, yaşanan bölgede yeni karmaşıklıklara zemin hazırlarken aynı zaman da bölge dışı devletlerin de Orta Doğu coğrafyasındaki gelişmeleri yönetebileceği veya yönlendirebileceği bir konjonktür haline getirmiştir (Sandıklı ve Semin, 2012). 2011 yılında Suriye'de Cumhurbaşkanı Beşşar Esad'ın istifasını isteyen göstericiler zamanla etki alanlarını genişleterek büyük bir isyana neden olmuştur. Protestolar, cumhurbaşkanına güvenen ve arkasında duranlar ile ona muhalif olan gruplar arasında gerçekleşen çatışma ile kaosa neden olmuş ve ardından yaşanan olaylar zamanla iç savaşa dönüşmüştür (Phillips, 2012, s.38-39). Arap Baharı'nın etkisini gösterdiği Suriye'de gösteriler ve protestoların yapılmasının temel nedeni, Esad yönetiminin reform yapması doğrultusundaki istekler olmuştur. Bu istekler genel olarak belirli hükümet kurumlarının sivilleştirilmesi, yargının bağımsızlaştırılması ile yasama, yürütme ve yargı organlarının yapılandırılması, uzun yıllardır ülkede süren olağanüstü halin kaldırılması, bireysel hak ve özgürlükler ile ülkedeki gelir dağılımındaki adaletin tesis edilmesi, güvenlik birimlerinin görev alanlarının yeniden tanımlanması, iktidardaki Baas Partisi'nin gücünün sınırlandırılması ve siyasi partiler yasasında değişiklik yapılması gibi istekler bu protestoların temelini oluşturmuştur (Sandıklı ve Semin, 2012).

2001 yılında Suriye'de rejime karşı ilk protestolar gerçekleştirilmiş ve göstericilerin birçoğu sert müdahaleyle karşılaşmış hapis yoluyla denetim altına alınmıştır. Suriye'de

2004 yılında ise muhalif olan kesimin faaliyetleri genişleyerek devletin yönetilebilirliği eleştirilmiş ve anayasal hakların talep edildiği Şam Bildirisi ortaya çıkmıştır (Ka-inikara, 2018). 2007 yılına gelindiğinde ise Batı ile ilişkiler geliştirilmiş ve bu dönemde batı yanlısı politikalar izlenmiştir. 2011 yılı ve sonrasında batı ile ilişkiler durma noktasına gelmiş ve ülkede rejime karşı ayaklanmalar başlamıştır. Rejim güçlerine karşı başlatılan ayaklanma başlangıçta istenilen belirli haklar yönünde kitlesel yürüyüş şeklinde gerçekleşmiş, rejimin bu kitlesel yürüyüşlere şiddet kullanarak karşılık vermesiyle ülkede silahlı isyanlar baş göstermiştir. Suriye yönetimi, gerçekleştirilen ayaklanma ve gösterileri bir kriz olarak değerlendirmiş ve halkın anlatmak istediği sorunlara karşı tepkisiz kalmayı tercih etmiştir (Kilo, 2011, s.442). Rejim gösterileri, tüm ülke genelinde gerçekleşen bir sorun olarak görmemiş aksine kendi bölgesel etkenleri içinde meydana gelen sorunlar olarak nitelendirmiştir. Dolayısıyla yapısal ve genel çözümler sunmak yerine bu bölgesel sorunlara has çözümlerin kâfi olacağını düşünmüştür. Rejim güçleri, bu sorunu uluslararası ve bölgesel alanda yaşanan bir güç savaşının Suriye'deki yansıması olarak değerlendirmiştir. Bu değerlendirme ile rejim, meydana gelen gösteri ve protestoları şiddet kullanarak engellemeye çalışmış, istikrar ve güvenlik sağlayıcı pozisyonunu korumak istemiştir (Şen, 2013, s.60). Rejim kanadının muhalif ayaklanmalara karşı gösterdikleri şiddet yüzbinlerce insanın ülkeyi terk etmesine neden olmuş ve on binlerce Suriye vatandaşının ölümüne yol açmıştır. Bu zaman zarfında Esad güçleri ile muhalif göstericiler arasında yaşanan güç gösterileri ülkeyi çıkmaza sürüklemiş aynı zaman da ülkedeki karmaşıklığın iç savaşa doğru evrilmesine neden olmuştur. Uluslararası aktörlerin müdahil olmasıyla birlikte ülkede farklı yerlerde isyancı çatışma alanları genişlemiş, küresel ve bölgesel boyutta bir hâkimiyet mücadelesi başlamıştır (Sandıklı ve Semin, 2012). Suriye iç savaşı 2011'den bu yana katliama ve insani ıstırapların yaşanmasına neden olmuştur. 350.000'den fazla ölü ve 11 milyondan fazla mültecinin yaşadığı bu kaos, bölgesel ve uluslararası güç müdahalelerin gerçekleşmesiyle daha da büyümüştür (BBC, 2018). Rusya, batılı güçler (ABD, Fransa ve İngiltere) ve İran'ın farklı aktörleri ile vekil güçlerini destekleyen birlikler bölgede yer almakta ve faaliyetlerini sürdürmektedir. Her bir aktör acımasız, çok taraflı bir mücadeleye katılmıştır. Bir bakıma, iç savaşın kökleri eşit derecede karmaşıklaşmıştır.

Suriye İç Savaşı'ndaki aktörler devlet dışı ve devletler olarak iki grupta toplanabilmektedir. Hem devlet dışı aktörler hem de devletler 2011'den beri Suriye'de karmaşık bir güvenlik ortamı yaratmada önemli rol oynamaktadır. Ancak Suriye'deki kaotik güvenlik durumunu şekillendiren devlet dışı aktörler olmuştur. Suriye'deki gruplar, ulusa bağlılık eksikliğinde dini, etnik ve kabile kimliklerine güçlü bir sadakat ile bağlı kalmışlardır. Ayrılcılık fikri ideolojik duygular tarafından yönlendirilirken, Suriye hükümetinin otoriterizmi, farklı sosyal grupların devlet otoritesine ve diğer gruplara karşı tepki göstermesinin nedeni olarak görülmüştür (Celso, 2019, s.101-103). Suriye'deki devlet dışı aktörlerin rolü oldukça büyük görünmekle birlikte yaşanan sürecin uzamasına da neden olmaktadır. Suriye içinde yaşanan iç savaşın bir neticesi olarak çeşitli istekleri olan ve farklı gruplar tarafından desteklenen; Irak Şam İslam Devleti (İŞİD -DEAŞ) Örgütü, El-Nusra Cephesi, Demokratik Birlik Partisi (PYD- PKK), El-Kaide gibi terör grupları ortaya çıkmıştır. Ülkede Kürtlerin özgürlük istemiyle silahlı isyana başvurmaları, Kürt bölgesinde yaşayan Türkmenleri korkutmuş ve göç ettirilme ihtimaline karşı silahlanmalarına neden olmuştur. Aynı zamanda popülasyonun ekseriyetini oluşturan Sünni Araplar arasında kültürel çatışmalar yaşanmış ve ülke içinde temsil sorunu

ortaya çıkmıştır. Demokratik Birlik Partisi'ne katılan farklı Kürt gruplar, İran Devrim Muhafızları Ordusu ve Hizbullah'a katılım gösteren Şii partizanlar, Özgür Suriye Ordusu'na katılan Sünniler bölgede kendi talepleri doğrultusunda uluslararası aktörlerin destekleriyle çatışır hale getirilmişlerdir. Dolayısıyla caydırıcılığı yüksek ve nükleer gücü elinde bulunduran Rusya ve ABD gibi küresel güçler Suriye'de muhalif oluşumlar üzerinden bir hibrit savaşın yaşanmasına neden olmuşlardır (Özçelik, 2017, s.10-13).

Suriye'de yaşanan uluslararası güç mücadelesi, terör oluşumlarına destek sağlayarak gerçekleştirilen bir hibrit savaş yöntemiyle yürütülmektedir. Bu savaşta geleneksel güçler ve geleneksel olmayan güçlerin birleştiği ve uluslararası aktörlerin etkin şekilde rol oynadığı görülmektedir. İran, Irak ve Lübnan merkezli Hizbullah Esad yönetimini desteklerken, Katar, Türkiye ve Suudi Arabistan dâhil Sünni çoğunluk ise muhalif grupları desteklemektedirler. ABD, Esad karşıtı terör gruplarını silahlandırmış ve Suriye iç savaşının tırmanmasına neden olmuştur. Rusya ve Çin, ABD'nin bu yaklaşımına karşılık olarak bölgede Esad rejimini desteklemekte ve askeri kaynak sağlamaktadır. İran destekli Hizbullah ve İran Devrim Muhafızları Ordusu ise muhaliflere karşı Esad rejiminin yanında yer almaktadır (Doster, 2019). Suriye iç savaşı bölgesel olmaktan ziyade uluslararası alanı ilgilendiren bir olay haline gelmiştir. İç savaşın bu denli genişlemesi uluslararası aktörlerin bölgede politika ve strateji yürütmesiyle başlamıştır. ABD ve Rusya'nın öncülüğünde gerçekleştirilen bu strateji ve politikalar Suriye'de terör grupları aracılığıyla yürütülmüştür. Başlangıçta Rusya, İran ve Çin, Suriye'de yaşanan savaşın bölgenin kendi iç meselesi olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir fakat ilerleyen süreçte bölgede yaşanan duruma karşı uluslararası arenada eleştirilerin artması bu bölgeye müdahale şansını vermiştir (Celso, 2019, s. 111).

Rusya için Suriye hem iktisadi hem jeopolitik hem de stratejik olarak önemli bir bölge niteliği taşımaktadır. Rusya bölgede birçok politika ve strateji yürütmüştür (Larov, 2018, s.22). Bu stratejilerden biri olan hibrit savaş yöntemi, bölgede uluslararası aktörlerin uyguladığı bir yöntem olmuştur. Rusya bu savaş tekniği ile Suriye'de yaşanan olaylara üstü kapalı şekilde (araçsallaştırılan terör grupları) müdahil olmaktadır. Rusya, kendi askeri güç varlığını bölgede konuşlandırmaktan kaçınmakta ve bölgeye sınırlı müdahalede bulunmaktadır. Dolayısıyla Rusya, Suriye'de kara gücü olarak rejim güçleri, İran yanlısı Şii terör grupları ve Hizbullah yapılanması ile hareket etmektedir. Öğretisel olarak devlet dışı silahlı yapılanmalar ve düzensiz gruplar ile birlikte yol izlemek hibrit savaşın bir parçasıdır. Rusya bu tekniği Ukrayna'da uyguladığı gibi Suriye iç savaşında da uygulamıştır. Rusya, kendi askeri güçlerinin doğrudan müdahale etmesine gerek kalmadan yerel terör yapılanmalarıyla Suriye iç savaşında operasyonlar ve stratejiler yürütmüştür. Bu stratejinin maliyet olarak avantajı ise Rusya'nın başarıyla uyguladığı hibrit savaş sayesinde. Bu savaş, bölgedeki Sünni ve Şii gerçeği üzerinden başlatılan ve ABD'nin destek verdiği Sünni S.Arabistan ile Rusya'nın destek verdiği Şii İran merkezinde gelişen bir hibrit savaş halini almıştır (Iddon, 2017). Rusya'nın doğrudan ve dolaylı olarak Esad rejimini desteklemesinin çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Her şeyden önce Suriye, Rusya'nın Orta Doğu'daki son kalesi durumunda olup, Rusya yanlısı olmayan bir iktidarın Suriye'de işbaşına gelmesi Rusya'nın bölgedeki etkinliğini azaltacaktır. Ayrıca Lazkiye ve Tartus'taki askeri üsleri Rusya'nın Akdeniz'e çıkış kapısıdır. Suriye, Rusya açısından ekonomik bir önem taşımamakta olup, tamamen jeopolitik hedefleri açısından hayati derecede önemlidir. Ayrıca Suriye iç savaşı Rusya'ya küresel

politikada etkili olabilme gücüne sahip olduğunu ispatlama olanağı vermiştir. Gelineen noktada Suriye’de, Rusya tarafından da desteklenmeyen bir çözümün pek mümkün olamayacağı anlaşılmıştır.

ABD bölgedeki varlığını güçlendirmek için farklı politikalar izlemiştir. Arap Baharı’nın başladığı günden itibaren Suriye’de başat güç olmaktan kaçınmış ve daha çok bölgesel aktörlerin bölgedeki iç savaşa katılımını istemiştir (Göngen, 2014, s.14-15). Bu bağlamda Suriye’de herhangi bir askeri müdahale halinde öncülüğü kendi yapmak istemiş bu durumu bölgesel aktörlere (Türkiye ve Suudi Arabistan) bırakmıştır. ABD, Suriye krizini yakından takip etmiş ve bu krizin aşılması için karşılıklı diyaloglara ağırlık verilmesi önerisinde bulunmuştur.

İç savaşta karşıt tarafları desteklemelerine rağmen, Amerikalılar ve Rusların cihatçı grupları yenmek konusunda ortak çıkarları bulunmaktadır. İslamcı aşırılıkla mücadele, Rusya ve ABD askeri müdahaleleri için haklı sebep olarak görülmüştür. Rus ve Amerikan hava gücü, Suriye’deki terör yapılanmalarını yok etmek ve cihatçı grupları büyük güvenli sığınaktan mahrum bırakmak için seferber edilmiştir. Kremlin, bir daha asla eve dönmemelerini sağlamak için Suriye’deki yaklaşık 3.000 Rus cihatçıyla savaşma müdahalesini haklı göstermiştir (Barret, 2017, s.10-11). IŞİD’i yok etme misyonunun ötesinde, Amerikalılar, birliğin Suriye’yi Batı’ya karşı terörist eylemler için bir fırlatma rampası olarak kullanmayı düşündüğünden korkarak, eski El Kaide üyesi Jabhat al-Nusra’nın Horasan grubunu hedef almıştır. Amerikalılar ve Ruslar, IŞİD ve El Kaide bağlantılı grupların üst düzey komutanlarını bombalamış ve suikast düzenlemişlerdir (Lister, 2016). Cihat gruplarına saldırmak için Amerikan ve Rus uçaklarının Suriye hava sahasını kullanması, askeri eylemleri koordine etmek için ortak iletişim yapılarını gerekli kılmıştır. Böylesi bir işbirliği, hem Ukrayna politikası ile gerilen Amerika ve Rusya ilişkilerinin yumuşamasına hem de Suriye iç savaşını sona erdirmek için tasarlanan Cenevre merkezli barış sürecine öncülük etmiştir (Reynolds, 2018, s.15). Obama yönetimi, Moskova’nın Suriye rejimi üzerindeki etkisini, Beşar Esad’ı demokratik bir geçişi kabul etmeye ve çatışmayı sona erdirmeye ikna etmek için kullanabileceğini ummuştur. Ancak Esad’ın uzlaşmazlığı ve Rusya’nın samimiysiz diplomasisi kısa sürede ABD’nin umutlarını yıkmıştır (Reynolds, 2018, s.15). Ne Moskova ne de Şam Cenevre müzakerelerini ciddiye almamıştır. Görüşülen ateşkesler, Suriye güçleri ve müttefikleri tarafından defalarca bozulmuştur.

Esad rejiminin Ağustos 2013’te Şam’ın doğusunda binden fazla insanın ölümüne neden olan kimyasal silahları kullanması, Obama yönetiminin bu tür silahların kullanımını yasaklayan “kırmızı çizgisini” ihlal etmiştir. Obama yönetimi, Esad’ın kimyasal silah altyapısına misilleme amaçlı askeri saldırılar hazırlarken, Moskova, Washington’u Esad’ın kitle imha silahlarından yoksun bırakmaya yönelik uluslararası denetimli bir planı kabul etmeye ikna etmiştir (Lund, 2017). Öneriye göre, rejimin beyan ettiği stoklar Moskova tarafından garanti altına alınarak ülke dışına sevk ve imha edilecektir. Moskova’nın girişimini askeri olarak başka bir Orta Doğu batağına çekilmekten kaçınmanın bir yolu olarak gören ABD yönetimi, planlanan hava saldırılarını iptal etmiştir (Goldberg, 2016). Rejimin daha sonra kimyasal silah kullanımı göz önüne alındığında, 2013 anlaşması açıkça başarısız olmuştur. Ruslar, İranlılar ve Hizbullah Suriye çatışmasında müdahalelerini daha da artırmıştır. Amerika’nın kararlılığındaki kriz, Obama yönetiminin Esad rejimini iktidardan uzaklaştırma çağrısı ve bu hedefi uygulayamaması

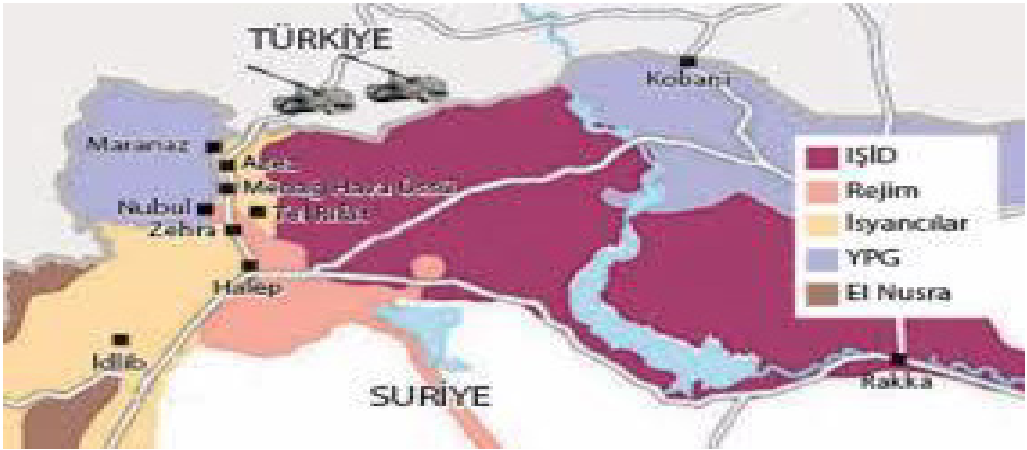
nedeniyle daha da şiddetlenmiştir. ABD yönetimi Suriye'deki rejim değişikliğinin gerekli olduğunu ve bunun tüm uluslararası aktörler tarafından desteklenmesi gerektiğini savunmuştur. Rusya'nın Batı destekli isyancıları hedeflemesi, Washington'un Esad'a istifa etmesi için baskı yapma politikasını baltalamıştır. İç savaşa daha geniş bir çözüm getiremeyen Obama yönetimi, Suriye politikasını IŞİD ve El Kaide bağlantılı ağları zayıflatacak şekilde daraltmıştır (Celso, 2019, s. 112-113).

ABD, Suriye'de varlığını gösteren ve farklı bölgelerde milisleri olan IŞİD terör örgütüne dikkat çekmiştir. Dünyanın farklı bölgelerinde gerçekleştirdiği eylemlerden dolayı IŞİD, ülkelerin bölgesel güvenliğinin sağlanmasında başlıca tehdit unsuru olarak kabul edilmiştir. IŞİD karşıtı koalisyon için ABD, rejim karşıtı isyancı grupları silahlandırmış ve 2014 yılından günümüze DEAŞ hedeflerini bombalayan uluslararası bir koalisyona öncülük etmiştir (Aljazeera, 2018). ABD, Suriye'deki yerel gücünü PYD/YPG ile sürdürmektedir. Bu terör gruplarına ABD tarafından askeri eğitim, askeri teçhizat, gıda vb. birçok yardım yapılmaktadır (Çalışkan, 2016, s.3-6). Trump yönetiminin Obama'nın Suriye politikasına yönelik eleştirisine rağmen, sınırlı terörizmle mücadele stratejisi korunmuştur. Trump yönetimi Suriye'de minimalist bir strateji izlemiştir. Cihatçı grupların terör için güvenli bir sığınak olduğunu reddetmeye ve kimyasal silahların kullanımını caydırmaya odaklanan Washington, Suriye'deki büyük aktörlere sınırlı hırslarını açıklamıştır. Bununla birlikte, Esad rejimine karşı askeri güç kullanmaya istekli olduğunu ve bu sınırlı politikayı uygulamak için Rusya ve İran'ın çıkarlarını göstermiştir (Celso, 2019: 112). 2011'den 2019'a kadar Suriye iç savaşında küresel ve bölgesel olmak üzere birçok aktör etkili olmuş ve olmaya da devam etmektedir. Hibrit savaşın gerçekleştirilmesinde en önemli rol oynayan terör yapılanmaları, belirledikleri hedefler uğruna faaliyet yürütmekte ve istenilen amaç için herhangi bir sınır tanımamaktadırlar (Piotrowski, 2015, s.1-2).

Suriye'de varlığını gösteren terör örgütünden biri olan Demokratik Birlik Partisi (PYD)'nin hedefinin kuzey Suriye'de özerk bir yönetim kurmak olduğu belirtilmiştir. PYD'nin temel ideolojisi Kürt milliyetçiliği tarafından yönlendirilmektedir. PYD kendisini politik, kitlesel, sosyal ve popülist bir parti olarak tanımlamaktadır. YPG ve YPJ oluşumları PYD'nin bir kolu olarak görülmektedir. YPG ve YPJ, 2015 yılı sonuna kadar Suriye Muhalefet gruplarına, el-Nusra ve IŞİD'e karşı savaşmıştır. YPG birimleri, silahlı dalgalanma sırasında askeri oluşumlarda suikastlar, siber saldırılar ve hibrit taktikler kullanmıştır. Yerel bir silahlı aktör olarak PYD, 2013 yılından bu yana ABD hükümeti için bir alternatif olmuştur ve hibrit (hem geleneksel hem de geleneksel olmayan) bir silahlı aktör olarak hareket etmektedir (Celso, 2019, s.101-103). YPG, PKK militanlarının taktik örgütlerine bağlanmasıyla PKK'nın çatışma teknik bilgisinden de yararlanmıştır. Öte yandan, YPG birlikleri de ABD ordusu özel kuvvetleri tarafından belirlenen düşmanlara karşı savaşmak üzere donatılmış, silahlandırılmış, eğitilmiş ve yönetilmiştir. PYD, Türkiye'deki PKK terör faaliyetlerini doğrudan eylemlerle desteklemiş ve ABD ile diğer koalisyon ülkeleri tarafından dağıtılan silah, mühimmat ve teçhizatlarla çeşitli faaliyetler gerçekleştirmişlerdir. 2013 yılı Haziran ayında Suriye'nin kuzeydoğusundaki Amude kasabasında protestoculara karşı silahlı saldırının gerçekleştirilmesi, 2015 yılı şubat ayında Tal Hamees'in Husseniyeye Köyü'nün YPG tarafından yıkılması ve aynı yıl Haziran ayında Tal Abyad'da Arapların, Türkmenlerin ve muhalif Kürtlerin zorla yerinden edilmesi vb. faaliyetlerinin hepsi YPG terör örgütü tarafından gerçekleştirilmiştir

(Ford, 2019, s. 9-10). PYD, hem uluslararası aktörler tarafından destek almakta hem de PKK yardımı ile kuzey Suriye’de etkili olarak faaliyetlerini yürüten başat örgütlerden biridir. PKK, yerel PKK yanlısı nüfusun (ezici bir çoğunlukla Kürt) desteğini alırken, diğer etnik gruplar ve dini hassasiyete sahip Kürt nüfusu, PYD’nin aktif siyasi ve silahlı rolüne karşı çıkmaktadır. Türkiye ve Suudi Arabistan PYD’yi terörist olarak tanımlarken, ABD, Rusya, İran ve Avrupa ülkeleri PYD’yi terör örgütü listesine eklememişlerdir (Celso, 2019, s.101-103).

Bölgede aktif olarak faaliyetlerini yürüten bir başka örgüt ise El-Nusra Cephesidir. Bu örgüt Irak’taki eski El Kaide örgütünün Suriye kolu olarak ortaya çıkmıştır. 2012 yılında Ebu Muhammed el-Cevlani tarafından kurulmuştur. Resmi bir El Kaide üyesi olarak Suriye’deki El-Nusra faaliyeti küresel El Kaide hedefleriyle yakından bağlantılı olarak değerlendirilmiştir. Suriye’de birçok faaliyet gerçekleştirmiştir (Yeşiltaş, 2016, s.11-13). Batılı ülkeler başta olmak üzere Libya ve Afganistan’dan katılan birçok üyesi bulunmaktadır. Örgüt üye ve ekonomik kaynak bulmakta sıkıntı yaşamamaktadır. Yeraltı kaynakları bakımından zengin bölgelerin hâkimiyetini sağlamasıyla birlikte büyük gelir kaynağı elde etmiştir. DEAŞ’ın aksine bu örgüt muhalif yapılanmalarla iyi ilişkiler geliştirmiş ve bölge halklarının sempatisini kazanmıştır. El-Nusra cephesi Suriye’de Esad rejimine ve PYD yapılanmasına karşı mücadele vermektedir. IŞİD yapılanması gibi bu örgütte başlangıçta El-Kaide ile ilişkili olduğunu açıklamıştır (Orhan, 2014, s.37-38).

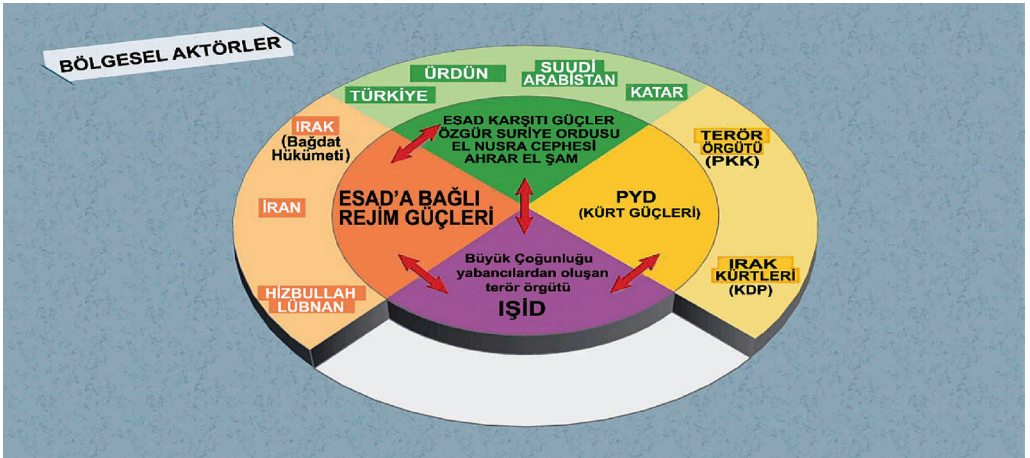

Şekil 1: Bölgesel Aktörlerin Suriye’deki Varlığı (www.mapchart.net/)

IŞİD ve El-Nusra arasında temel ideolojik ayrılıklar bulunsa da IŞİD birçok kez El-Nusra örgütüne yardım etmiştir. Fakat El-Nusra Suriye’de izlediği siyasetle kazandığı başarıları IŞİD ile paylaşmama yolunu seçmiştir. Dolayısıyla bu yaklaşımdan ötürü Bağdadi, örgütün ismini Irak Şam İslam Devleti (IŞİD) olarak revize etmiş ve El-Nusra örgütü ile ilişkilerine son vererek örgütün silah depolarına saldırı düzenlemiştir. Esad rejimine karşı mücadele eden El-Nusra örgütü zaman zaman IŞİD ile savaşmak zorunda kalmıştır. 2012 yılında Kanada, Fransa, İran, Yeni Zelanda, Rusya, Suudi Arabistan, Türkiye, BAE, İngiltere ve ABD tarafından terör örgütü olarak listelenmiştir. El-Nusra örgütü hem destek sağlamak hem de örgüt yapılanmasına yeni üye bulmak amacıyla sosyal medyayı çok aktif şekilde kullanmıştır. Farklı saldırı stratejileri ve savaş taktikleriyle rejim yanlılarına büyük darbeler vurmuştur (Ulutaş, 2015: 31-33; El Sarraj-Taşgın,

2015, s.7). IŞİD örgütünün El-Nusra'yı dışlaması ve ona karşı savaşması halk arasında örgüte olan bağlılığı artırmıştır.

El-Nusra örgütünün temel ideolojisi cihatçılık-selefilik anlayışına dayanmaktadır. Bu ideolojiye göre; Orta Doğu coğrafyasındaki siyasi istikrarı dönüştürerek sahadaki küresel aktörlerin ideolojik, siyasi ve finansal vesayetini hükümsüz kılmak ve ülke genelinde şeriatla müstenit bir İslam devleti kurmak ana hedeftir (Terkan vd. 2015, s.47). Bu örgüt, iyi iş birliğine dayalı ve yüksek iletişim gücüne sahip bir oluşumdur. Bu oluşumun Şura Meclisini on iki eski el-Kaide örgüt katılımcısı oluşturmaktadır. Yedi eyalet (Güney Suriye, Şam, Humus, İdlib, Halep, Hama, Lazkiye) bu meclise bağlı bulunmaktadır. Başka örgütler gibi bu örgütünde varlığını sürdürebilmesi için dış kaynağa ihtiyacı vardır. Hâkimiyeti altındaki yeraltı kaynaklarını elinden çıkarması, örgütün finansal olarak zayıflamasına neden olmuştur. Kaçırılan rehinelere aldığı fidyeler ve Körfez ülkelerinden gelen nakit yardımlar aracılığıyla ayakta kalabilmektedir (Lister, 2016, s.29-32). Örgüt, küreselleşmenin etkisiyle birlikte gelişim gösteren teknolojik yapılmaya sahip, modern teknik, taktik ve yöntemlerin uygulandığı bir oluşumdur. El-Nusra'ya bağlı üyeler, kendi aralarında farklı farklı görevleri yerine getirmektedirler ve küçük gruplar halinde hareket etmektedirler. Ayrıca örgütün kendine has askeri stratejileri belirleyen ve yönlendiren mühimmat sağlayan mühendislik yapılanması da bulunmaktadır (Demir, 2018, s.70-71). Irak Şam İslam Devleti (IŞİD)'nin saldırıları ve Esad güçlerinin Halep bölgesini hâkimiyeti altına alması, İdlib bölgesinde çaresiz kalan El-Nusra cephesini sıkıntılı duruma düşürmüştür. Örgüt, böylesi bir durumda orta yol bulmak için farklı örgütlerle iletişime geçmiş fakat kimse işbirliğine yanaşmamıştır. Rejim güçlerine karşı birleşmesi yönünde gösteriler düzenleyince Suriye halkı, örgüt El-Kaide ile ilişkisinin kesildiğini açıklamıştır. Zaman içerisinde farklı çatışmaların merkezinde kalan El-Nusra cephesi yalnızlaşmış ve zayıflamıştır (Acun vd., 2017, s.28-33).

Şekil 2: Bölgesel Aktörler (www.hurriyet.com.tr)

Suriye'de en önemli terör örgütleri arasında yer alan Irak Şam İslam Devleti (IŞİD-DEAŞ) Örgütü, Abu Mussab Ar-Zarkawi önderliğinde, ideolojik olarak Sünni ve pratik olarak isyancı olan Jama'at al-Tevhid ve Cihad grubu, ABD işgaline karşı direnişe ön-

cülük etmiş ve Irak'ın en önde gelen silahlı grubudur. IŞİD'in saldırgan silahlı programı sadece Irak'taki ABD askeri güçlerini hedeflememiş, Irak'taki Şii nüfusu da hedef almış ve Irak isyanının doğasını baltalayıp mezhepsel bir şiddete dönüştürülmesine neden olmuştur. Kuruluşundan bu yana Irak'ın Sünni bölgesinde bölgesel kazanımlarını genişletmek için mücadele eden bir hükümet yapısı kurmaya çalışmıştır. Temel ideolojisi, İslam'ın Sünni mezhepsel zemindeki Selefilik ve Cihadizme dayanmaktadır. Selefi-Cihadi ideolojisi politik düşüncesi ile hareket eden IŞİD, bir halifelik kurma hedefine ulaşmaya odaklanmıştır. IŞİD'in ana gayesi Suriye ve Irak gibi ülkelerde petrol ve doğal gaz kontrolünü sağlamak, düzensizliğin baş gösterdiği ülkelerde yeniden düzeni tesis etmektir. Örgütün amaçlarına göre, batılı ülkelerin kurdukları yönetim biçimleri bozulacak ve Kudüs yeniden özgür bir mekân haline getirilecektir. Bu hedeflerin gerçekleşmesine engel olan ya da inanmayan kişileri kâfir ilan ederek onlara karşı mücadele etmektedirler (Thiele, 2015, s.5-6).

2010 yılında Irak İslam Devleti'nin lideri, Ebu Bekir El-Bağdadi olmuştur. Bu dönemde insan gücü ve ekonomik olarak oldukça güçlenen örgüt, sahada etkisini göstermeye başlamıştır (AB, 2017). Suriye'de 2013 yılında yaşanan iç savaştan faydalanarak burada bir güç merkezi meydana getirmiş ve Suriye'de etkisini artırmaya başladığında, bir belge yayınlarak El-Kaide'nin Suriye kolu olan El-Nusra Cephesi ile birleşerek Irak Şam İslam Devleti (IŞİD) kuracaklarını açıklamışlardır. Ancak bu duruma sessiz kalmayan El-Kaide, IŞİD yapılanmasıyla herhangi bir ilişkisinin kalmadığını açıklamıştır (Napoleoni, 2014, s.43-44). 2013 yılında kuzeybatı Irak'ta toprakları ele geçiren IŞİD kuvvetleri sınır ötesi bir artış göstererek diğer isyancı grupları yerinden etmeyi başarmıştır. Ele geçirdiği alanları böl yönet stratejisiyle hâkimiyet alanına katmıştır. Irak'ta da topraklarını genişleten IŞİD, ülkenin ikinci büyük şehri olan Musul'u işgal etmiştir (Friedland, 2015, s.11). Örgüt tüm bu toprak işgalleri neticesinde halifelliğini ilan etmiş ve ilk halife olarak Bağdadi'yi seçmiştir (Oosterveld ve Bloem, 2017, s.8).

Suriye, 2003'ten bu yana ABD işgaline karşı Irak isyanının ana tedarik yolu haline gelmiştir. IŞİD ve örgütün ilk oluşumları o zamandan beri iştiraklerle bu yapılanmayı sürdürmüştür. ABD Savunma Bakanlığı'nın ABD Kongresi'ne verdiği raporda Suriye topraklarının Iraklı isyancılar için yabancı savaşçıların birincil kapısı olduğu ileri sürülmüştür. 2013'ün başlarında örgüt, Suriye rejimine karşı çoğunlukla Daraa, Şam, Halep ve İdlib'de en baskın silahlı aktörlerden biri olmuştur. Saldırgan askeri faaliyetler nedeniyle IŞİD, Irak ve Suriye'de büyümüş ve geniş bir bölge kazanmıştır. IŞİD yayılmacılığının ve büyümesinin Irak ve Suriye hükümetlerine karşı bir etkisi olmamıştır. Fakat Suriye'deki Özgür Suriye Ordusu'nu ve Irak'taki Kürdistan Bölgesel Yönetimi (KBY) gibi diğer yerel silahlı aktörleri korkutmuştur. IŞİD, Suriye iç savaşını fırsat bilerek bu bölgeye yerleşmiş ve zamanla Suriye topraklarındaki Sünni bölgesine doğru yayılma politikası izlemiştir (Güler, 2018). IŞİD, hibrit bir askeri strateji izleyerek çok geniş bölgeleri kontrol etmeye başlamıştır. Dolayısıyla IŞİD hem dünyanın çeşitli yerlerindeki milletleri kendi faaliyet alanına çekmek hem de ele geçirdiği bölgelerdeki insanları bir arada tutmak için modern ve geleneksel medya argümanlarını kullanarak etkin bir iletişim stratejisi gerçekleştirmiştir. Örgüt, basit bir yapılanmadan daha çok sistematik işleyen bir devlet gibi yönetilmekte ve iş yapmaktadır. Örgüt, küreselleşen çağda teknolojinin gelişmesiyle birlikte insanlar arasındaki en çok kullanılan sosyal medyayı etkin şekilde kullanmıştır. IŞİD, hibrit savaş taktiği olan elektronik veya siber

operasyonlarını, bilgilendirme kampanyalarını başarılı bir şekilde kullanmıştır (Thiele, 2015, s.5-6).

IŞİD, 2016 yılında toprak işgalini genişleterek Cerablus, Tel Abyad ve Rakka bölgelerini ele geçirmiştir. Bu bölgeler yeraltı kaynakları bakımından zengin alanlar olduğundan dolayı örgüt, önemli iktisadi kaynakları hâkimiyeti altına almıştır. Suriye'nin kuzey-doğusun da hâkimiyet kurduğu kadar güney bölgesinin de hâkimiyetini sağlamak istemektedir. Ülkenin belirli bölgelerinde hâkimiyet kurma çabası göstermektedir. Rejimden çok muhaliflerle Suriye'de savaşıyan IŞİD, muhalif örgütlere en çok darbe vuran yapılanma olmuştur (Gürler ve Özdemir, 2014, s.59-60). Amerika liderliğinde kurulan koalisyon oluşumlar ve bu oluşumların finanse ettiği yarı askeri örgütlerin mücadeleleri neticesinde örgüt, işgal ettiği Suriye ve Irak topraklarının büyük çoğunluğunu elinden çıkarmak zorunda kalmış, örgütün insan ve iktisadi kaynakları bitme noktasına gelmiştir. Orta Doğu coğrafyasında etkinliğini yitirdikten sonra bu oluşum, Afganistan benzeri ülkelerde var olmaya çalışmaktadır (Celso, 2019, s.106-108).

Sonuç olarak, Orta Doğu'da başlayan kaos genel olarak tüm ülkeleri etkisi altına almış ve özellikle Suriye'de, rejimlerin ve yöneticilerin devlet yönetme konusundaki eksikliği anlaşılmıştır (Baltes, 2016, s.47-49). Bu nedenle Suriye'de yaşanan olaylar, ilk olarak halkın isyan etmesiyle başlamış ve sonrasında uluslararası aktörlerin katılımıyla iç savaşa doğru evrilmiştir. Küresel güçler için hibrit savaş, hem diplomasi alanında önemli bir avantaj sağlamakta hem de ülke içi kayıpların yaşanma olasılığını minimuma indirmektedir. Fakat hibrit savaş, doğrudan bir savaştan daha acımasız ve daha yıkıcı etkiler göstermektedir. Hibrit savaş düşmanı kişinin iradesine boyun eğmeye zorlamak için silahlı kuvvet kullanmak olmadığını, aksine silahlı kuvvet veya silahsız kuvvet, askeri ve askeri olmayan da dâhil olmak üzere tüm araçları kullanmak olduğunu kabul etmektedir (Al, 2012, s.27-28). Bu savaşta, her rakip kendi ulusal güvenlik hedeflerini desteklemek ve rakiplerinin stratejik çıkarlarını daraltmak için bilgi, ekonomik, politik ve askeri araçlar kullanmaktadır. Hibrit savaş stratejisi, siber, propaganda, düzensiz ve konvansiyonel silahları birleştirerek ulusal güvenlik hedeflerini tam ölçekli savaştan yoksun hale getirmektedir. Rakipleri zorlamak, korkutmak ve yerel /uluslararası aktörleri manipüle etmek için tasarlanmış bir dizi sınırlı savaş tekniğini temsil etmektedir. Bunun en önemli örneği olan Suriye'de hem bölgesel hem de küresel aktörler hibrit savaş taktiklerini politik araç olarak kullanmaya devam etmektedirler.

4. SONUÇ

Hibrit savaş, hem yerel savunma yeteneklerine hem de daha geniş güvenlik ittifaklarına önemli kurumsal zorluklar getirmektedir. Hibrit savaş bir stratejidir, çünkü muhaliflerin hedefleri ve yetenekleri ışığında dış politika hedeflerine ulaşmak için çeşitli ulusal güç araçlarının kullanımını kasıtlı olarak bütünleştirmektedir. Hibrit savaş, kapsayıcı bir hedef tarafından yönlendirildiği sürece bir dizi amaca hizmet etmektedir. Bu nedenle, hibrit savaş, farklı ama tamamlayıcı amaçlara yönelik düzensiz ve düzenli askeri araçların koordineli kullanımını içermektedir. Hibrit savaş, bölgesel genişleme ve dolaylı kural-ların başka bir (nominal olarak) egemen devlet üzerinde uygulanması gibi revizyonist hedeflere hizmet etmektedir. Dolayısıyla hibrit savaş bir paradoksu barındırmaktadır. Siyasi hedefleri gerçekleştirmek için düzensiz savaşa başvurarak, karşısındaki aktörü

güçsüzleştirmektedir. Terörizm, hibrit savaşın getirdiği zorluğu oluşturan en önemli kurucu unsurlardan biridir. Terör, korku yoluyla hükümeti ve toplumları değişime zorlamak için yerel, bölgesel ve küresel etkiye sahip hiçbir bölgesel sınırı olmayan, fiziksel ve psikolojik organize şiddetin politik olarak motive edici bir yasadışı kullanımı olarak tanımlanmaktadır. Hibrit savaşta, terörizm rakiplerin savaşa istekliliğini azaltmanın bir yolu olarak kullanabilmektedir.

Suriye iç savaşındaki devlet dışı aktörler, düşük yoğunluklu bir çatışma aygıtı olarak hareket ederek veya büyük ölçekli hibrit askeri operasyonlar gerçekleştirerek çatışma yoğunluğuna hâkim olmuşlardır. Suriye iç savaşındaki uluslararası aktörler temel olarak terörist grupları ya da kimlikleri üzerinde etkileşim göstermiş ve bu gruplara finansal destek sağlamalarıyla birlikte varlıklarını aşikâr etmişlerdir. Bu nedenle, Suriye iç savaşı genel anlamda terörizm ve isyan kavramları etrafında gelişmiştir. Suriye iç savaşında her devlet, 2015'in sonuna kadar devlet dışı aktörlerin rolüne önemli ölçüde katkıda bulunmuştur. El-Nusra, IŞİD/DEAŞ ve PYD Suriye'deki güvenlik ortamını önemli ölçüde şekillendiren devlet dışı aktörler olarak yer almışlardır. Devlet ilişkileri ve anlaşmalar çoğunlukla bu örgütlerin etrafında gelişmiştir. Suriye'nin faaliyet alanında devlet dışı aktörler siyasallaştırılmış silahlı kampanyalarını yürütürken aynı zamanda faaliyet alanlarını da genişletmişlerdir. Suriye'deki devlet aktörlerinin, kavramsal kısıtlamalardan ziyade Suriye'deki devlet dışı aktörlerin profilini oluşturmada gerçek bir politik yol izledikleri görülmüştür. Devlet aktörleri, örgütün ideolojisini, insanların örgütlenmeye desteğini, grubun şiddetinin meşruiyetini, diğer yasadışı örgütlerle bağlantılarını, şiddet kullanma yöntemini, örgütün bölgesel ile küresel güvenliğe yönelik tehdidi yönetmekte ve yönlendirmekte rol oynamaktadır. Devlet dışı aktörlerin ideolojik istekleri, devletler tarafından bölgeye ve dünyaya bir tehdit olarak göstermek için kullanıldığı gözlemlenmiştir. Suriye iç savaşının, küresel ve bölgesel aktörler arasında sonu belli olmayan bir hibrit savaşa dönüştüğü görülmektedir. Sadece bir iç karmaşadan ziyade uluslararası aktörlerinde etkin olduğu bir saha haline gelmiştir. Ülke, güçlü uluslararası aktörler arasında uygulatılan hibrit savaş alanı olmaktan ziyade uluslararası hâkimiyet mücadelesinin yaşandığı bir arena haline gelmiştir. Dolayısıyla ülkede yaşanan olaylar bölgesel mücadele olmaktan çıkmış uluslararası bir mücadelenin yaşandığı kriz halini almıştır. Suriye halkının istekleriyle başlayan bu süreç, uluslararası aktörlerin katılımıyla daha da büyümüş ve genişlemiştir.

Örgüt bazında ele alındığında ise PYD'nin bazen açıktan bazen de örtülü olarak ABD tarafından desteklendiği görülmektedir. ABD tarafından bölgesel politikalarının gerçekleştirilmesi için bu örgüte açıktan silah ve para yardımıyla bulunmaktadır. Benzer şekilde Rusya'da bu örgütü terör örgütü olarak nitelememekte ve politik çıkarları için araçsallaştırmaktadır. El-Nusra ve DEAŞ'te Suriye' de benzer şekilde farklı ülkelerin çıkarlarına yönelik faaliyetlerde bulunmaktadırlar. Suriye'de kaotik bir ortam bulunmakta ve aktif olarak savaşan devlet dışı aktörler bulunmaktadır. Derinlemesine bir tahlil yapıldığında ise ülkedeki terör örgütlerinin hibrit savaş yöntemi olarak devletler tarafından araçsallaştırıldıkları anlaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Acun, C., Keskin, B. ve Salaymeh, B. (2017). El-Kaideden HTŞ'ye: Nusra Cephesi. İstanbul: Turkuvaz Yayınları.
- Aissa, H. (2012). The Arab Spring: Causes, Consequences, And Implications, U.S. Army War College.
- Akengin, H., ve Yaşar, A. (2018). Suriye'nin Jeopolitik Konumu Bağlamında Suriye-Rusya İlişkileri. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3(32): 25-57.
- Al, N. (2012). A Clausewitzian Reading Of Russian Intervention In The Syrian Civil War. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Alexander, Y. (1987). Terrorism: Threats and Trends Studies in International Terrorism, State University of New York and. Institute of Social and Behavioral Pathology Washington 10(3): 213-215.
- Aljazeera. (14/04/2020). Syria's Civil War Explained from the Beginning. Al Jazeera News: <https://www.aljazeera.com/news/2016/05/syria-civil-war-explained> (04. 05. 2020).
- Athoğlu, Y. (2018). Suriye İç Savaşı ve Müzmin Toplumsal Çatışma. Ankara Üniversitesi SBF, 73(1): 129-156.
- Barrett, R. (2017). Beyond the Caliphate: Foreign Fighters and the Threat of Returnees. New York: Soufan Center.
- Bartles, C. K. (2016). Getting Gerasimov Right, Edt: A.H. Cordesman Russia and the Color Revolution, Center for Strategic and International Studies Military Review, Washington, ss.30-38.
- BBC NEWS, (2018). Why Is There a War in Syria, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-35806229>. (18.04.2020).
- Celso, A. N. (2019). Superpower Hybrid Warfare in Syria, The Marine Corps gazette, 9 (2),: 92-116.
- Chomsky, N. 2001. 9-11: 9-11: Was There an Alternative?, New York: Seven Stories Press.
- Clausewitz, C. V. (2008). On War, M. Howard and P. Paret (ed.), New York: Oxford University Press.
- Çalışkan, B.. (2016). Küresel Bilek Güreşi: Uluslararası Güçlerin Suriye Politikası, İNSAMER, 1-22.
- Deep, A. (2015). Hybrid War: Old Concept, New Techniques, Small Wars Journal, <https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/hybrid-war-old-concept-new-techniques>.
- Demir, C. (2018). Suriye'de Kara Kışa Dönen Arap Baharı: Küresel Ve Bölgesel Güçlerin Yönetimindeki Vekalet Savaşı. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.

- Doster, H. B. , (2014). Arap Baharı Üzerinden Avrasya – Atlantik Rekabetini Yorumlama, A. Sandıklı ve E. Kaya, Editör Orta Doğu'da Değişim ve Türkiye (pp.167-191), İstanbul: Bilgesam Yayınları.
- Enders, W. and Sandler, T. (2002). Patterns of Transnational Terrorism, 1970–1999: Alternative Time-Series Estimates. *International Studies Quarterly* 46(2):145-165.
- Fleming, C. M. (2009). New or Old Wars? Debating a Clausewitzian Future, *Journal of Strategic Studies*, 32(2) :213-241.
- Ford, R. S. (2019). *The Syrian Civil War (A New Stage, But Is It The Final One?)*, Washington: Middle East Institute.
- Fridman, O. (2018). *Russian “Hybrid Warfare”: Resurgence and Politicization*. England: Oxford University Press.
- Friedland, F. E. (2015). *The Islamic State*. Clarion Project.
- Goldberg, J. (2016). *The Obama Doctrine: The U.S. President Talks through the Hardest Decisions about America’s Role in the World*. Atlantic, <https://www.theatlantic.com/press-releases/archive/2016/03/the-obama-doctrine-the-atlantics-exclusive-report-on-presidents-hardest-foreign-policy-decisions/473151/>.
- Göngen, M. A. (2014). Arap Baharı Karşısında ABD'nin Tutumu. *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 33, 1-19.
- Gray, C. S.(2007). *War, Peace and International Relations: An Introduction to Strategic History*, Routledge.
- Güler, A. (2018). Suriye ve Ukrayna Krizleri Çerçevesinde ABD Rusya İlişkiler. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 296-312.
- Hoffmann, F. G. (2007). *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*. Arlington Virginia: Potomac Institute for Policy Studies.
- Iddon, P. (2017) “For the Russian Military in Syria, Old Habits Die Hard”, *War is Boring*, <https://warisboring.com/for-the-russian-military-in-syria-old-habits-die-hard/> (20 05. 2020).
- Kanıkara, S. (2018). *In the Bear’s Shadow: Russian Intervention in Syria*. Canberra: Air Power Development Centre.
- Kaldor, M. (2010). Inconclusive Wars: Is Clausewitz still relevant in these global times?, *London School of Economics and Political Science Global Policy*, 1 (3): 271-281.
- Keir, G. (2016). *Russia’s New Tools for Confronting the West: Continuity and Innovation in Moscow’s Exercise of Power*, Russia and Eurasia Programme Chatham House Research Paper.
- Kilo, M. (2011). Syria ... the road to where?. *Contemporary Arab Affairis*, 4(4): 431-444.
- Korybko, A. (2015). *Hybrid Wars: The Indirect Adaptive Approach to Regime Change*, Moscow: Project of the Institute for Strategic Studies and Predictions PFUR.

- Korybko, A. (2016). Hybrid Wars. Testing the Theory – Syria & Ukraine (Part 2), The Greenville Post, <https://www.greenvillepost.com/2016/04/02/%E2%80%A2-hybrid-wars-testing-the-theory-syria-ukraine-part> (18.04.2020).
- Korybko, A. and ACEDO, E. R., (2017). Hybrid Wars And Geopolitics, Geopolitika, <https://www.geopolitica.ru/en/article/hybrid-wars-and-geopolitics> (18.01.2019).
- Lavrov, A. (2018). “The Russian air campaign in Syria: A Preliminary Analysis”, CNA analysis and solutions.
- Lister, C. (2016). Profiling Jabhat Al-Nusra. The Brookings Project On U.S. Relations With The Islamic World. No:24.
- Lister, C. (2016). Profiling Jabhat al-Nusra, Brookings Project on U.S. Relations with the Muslim World. Washington, DC: Brookings Institution.
- Lund, A. (2017). “Red Line Redux: How Putin Tore Up Obama’s 2013 Deal,” Century Foundation, <https://tcf.org/content/report/red-line-redux-putin-tore-obamas-2013-syria-deal/?session=1>.
- Mark, J. J. (2018). Fertile Crescent Defnition. Ancient History Encyclopedia: https://www.ancient.eu/Fertile_Crescent/
- Mccuen, J. J. (2008). Hybrid Wars. Military Review, 107-113, https://www.armyupress.army.mil/Portals/7/militaryreview/Archives/English/MilitaryReview_20080430_art017.pdf.
- Neag, M. M. (2016). A New Typology Of War – The Hybrid War. Military Art and Science. Revista Academiei ForŃelor Terestre Nr. 1 (81): 14-20.
- Nemeth, J. W. (2002). Future War and Chechnya: a Case for Hybrid Warfare, Unpublished Master’s Thesis, Naval Postgraduate School, Monterey, California.
- Oosterveld, W. T. ve Bloem, W. (2017). The Rise and Fall of ISIS From Evitability to Inevitability. The Hague Centre for Strategic Studies, 5- 23.
- Orhan, O. (2014), Suriye İç Savaşı ve Orta Doğu’da Güvenlik, Orta Doğu Analiz, 6(63): 36-39.
- Özçelik, N. (2017). Insurgency Or Terrorism: Dilemmas From The Syrian Civil War 2011-2015 (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atılım University Institute Of Social Sciences Department Of International Relations International Relations Program.
- Piotrowski, M. A. (2015). “Hezbollah: The Model of a Hybrid Threat”. PISM The Polish Institute Of International Affairs Bulletin, no. 24(756): 1-2.
- Racz, A. (2015). Russia’s Hybrid War in Ukraine: Breaking the Enemy’s Ability to Resist, Helsinki: FIIA Report 43.
- Reynolds, M. A. (2018). Outfoxed by the Bear?: America’ Losing Game against Russia in the Near East. Philadelphia: Foreign Policy Research Institute.
- Salih, K. E. O. (2011). The Roots And Causes Of The 2011 Arab Uprisings. Pluto Journals, 2(35): 184- 205.
- Sandıklı, A., ve Semin, A. (2012). Bütün Boyutlarıyla Suriye Krizi ve Türkiye, Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi Raporu, 52: 2-57.

- Scharre, P. (2012). Spectrum of What?, *Military Review*, 73-79 https://www.armyupress.army.mil/Portals/7/militaryreview/Archives/English/MilitaryReview_20121231_art012.pdf.
- Schenecker, U. (2017), *Armed Non-State Actors and the Monopoly of Force, Revisiting The State Monopoly on Legitimate Use of Armed Forces*, Geneva Center For The Democratic Control of Armed Forces, Germany: Policy Paper No:24,
- Schmid, A. P. and Jongman, A. J. (1988). *Political Terrorism*. New York: Transaction Books.
- Şen, Y. (2013). Suriye’de Arap Baharı. *Yasama Dergisi* 23(1): 55-79.
- Terkan, A. ve Zayıf, V. ve Yaşar, İ. (2015). El Nusra Cephesi. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 14 (1): 39-64.
- Thiele, R. D. (2015). *The New Colour of War – Hybrid Warfare and Partnerships*, ISPSW Strategy Series: Focus on Defense and International Security, No: 383. ss. 1-20.
- Tilly, C. (2004). *Terror, Terrorism, Terrorists*. *Sociological Theory*, American Sociological Association, 22(1):5-13.
- Ulutaş, U., Kanat, K. B. ve Acun, C. (2015). *Sınırları Aşan Kriz: Suriye*. Ankara: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Walker, R. G. (1998). *The United States Marine Corps and Special Operations*. Unpublished master’s thesis, Lieutenant, Navy B.A Norwich University, United States.
- Wijk, R. (2012). *Hybrid Conflict and the Changing Nature of Actors*, J. L.French and Y. Boyer (eds.), *The Oxford Handbook of War*. Cambridge.
- Yeşiltaş, M. (2016), *Eski Coğrafya Yeni Bölge: Orta Doğu’da İsyân ve Devrimin Jeopolitiği*, *Orta Doğu Analiz*, 8(72):11-13.
- Yılmaz, S. (2019). *Putin Dönemi Rus Dış Politikası ve Güvenlik Doktrinleri*. Nobel Yayınları: Ankara.
- Yüce, S. (2016). *Rusya’nın Suriye’deki Varlığının Nedenleri*. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (11): 269-289.